

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Dezavantajlı/ Risk Altındaki Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi

Evaluation of Social Work Students Attitudes Towards the Disadvantaged/ at Risk Elderly

Resul DURAN ⁽¹⁾

Cited/Atıf: Duran, R. (2021). Sosyal hizmet öğrencilerinin dezavantajlı/ risk altındaki yaşlılara yönelik tutumlarının değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-12.

ÖZET

İnsanlar yaşlandıklarında dezavantajlı bir duruma düşmekte ve bu durumdan dolayı çeşitli sorunlar ile karşılaşabilmektedir. Sosyal hizmet disiplini için yaşlılar bir odak noktası oluşturmakta ve yaşlıların sağlığına, barınmasına, korunmasına, sosyal ilişkilerine, ekonomik durumuna ve refahına yönelik çeşitli uygulamalar önermekte ve geliştirmektedir. Nicel bir araştırma olan bu çalışmada amaç, sosyal hizmet eğitimi gören öğrencilerin yaşlılara yönelik ilgilerinin, tutumlarının ve yaşlıların bakımına yönelik bakış açılarının belirlenmesidir. Yaşlılara yönelik tutum ve yaşlıların bakımına yönelik ölçekler geliştirilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde frekans, t-testi, anova, ki-kare testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılara yönelik ilgileri yüksek seviyelerde tespit edilmiş, yaşlılara yönelik tutumları olumlu yönde saptanmış ve yaşlıların kurum bakımında kalmalarının da olumlu olarak karşılandığı belirlenmiştir. Çalışmada, sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının temel belirleyicileri arasında; öğrencinin yaşı, ailesinin geliri, cinsiyeti ve yaşadığı aile tipi gibi faktörler olduğu bulunmuştur

ABSTRACT

When people get older, they fall into a disadvantaged situation and may encounter various problems due to this situation. The elderly constitute a focal point for the social work discipline and various practices are recommended and developed for the health, shelter, protection, social relations, economic situation and well-being of the elderly. The aim of this study, which is a quantitative research, is to determine the interests, attitudes and perspectives of students receiving social work education towards elderly people. Scales for attitudes towards and care for the elderly have been developed. Frequency, t-test, anova, chi-square test and regression analysis were used to evaluate the obtained data. As a result of the analysis, the interest of social service students towards the elderly was determined at high levels, their attitudes towards the elderly were determined positively and it was determined that the elderly people staying in institutional care were also welcomed. In the study, it was found that factors such as the student's age, family income, gender and the type of family in which he lived were among the main determinants of social work students' attitudes towards older people.

MAKALE TARİHİ

Geliş Tarihi: 03.11.2020

Kabul Tarihi: 04.12.2020

ANAHTAR KELİMELER

Sosyal hizmet öğrencileri, yaşlı, ilgi, tutum, bakım

ARTICLE HISTORY

Received: 03.11.2020

Accepted: 04.12.2020

KEYWORDS

Social work students, elderly, interest, attitude, care

¹ Öğr. Gör., Hakkâri Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, e-posta: resuldurannn@gmail.com.

GİRİŞ

Yaşlılık, 65 yaş ve üzeri olarak tanımlanan, çevresel faktörlere uyum sağlama becerisinin giderek zayıflaması, önlenmesi mümkün olmayan kronolojik, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik boyutlu bir gerileme dönemidir (Ardahan, 2010; Şeker ve Kurt, 2018). Nüfustaki 60 yaş ve üstü bireylerin sayısı ve oranı giderek artmaktadır. 2019'da 60 yaş ve üstü birey sayısı 1 milyar olmuştur. Bu sayı 2030'da 1,4 milyara, 2050'de 2,1 milyara yükselecektir. Bu artış görülmemiş bir hızla gerçekleşmekte ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde önümüzdeki yıllarda hızlanacağı düşünülmektedir (WHO, 2020). Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yaşlı nüfusu sürekli olarak artmaktadır. 65 yaş ve üstü nüfus, 2014 yılında 6 milyon 192 bin 962 kişi iken, son beş yılda % 21,9 artarak 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı da, 2014 yılında % 8,0 iken, 2019 yılında % 9,1'e yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının 2023 yılında % 10,2, 2030 yılında % 12,9, 2040 yılında % 16,3, 2060 yılında % 22,6 ve 2080 yılında % 25,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2020).

Tıpta sağlanan ilerlemeler, teknolojik gelişmeler, koruyucu sağlık uygulamaları, doğum oranlarının düşmesi, doğumda beklenen ortalama yaşam süresinin yükselmesi, kişilerin sağlık bilgilerine ulaşma kolaylığı ve kadınların da çalışma hayatı içerisinde daha çok yer alıp ekonomik seviyelerinin yükselmesi yaşlı nüfusunun artmasına yol açmaktadır (Özmete ve Hussein, 2017; Korkut, 2019; Şeker ve Kurt, 2018; Pehlivan ve Vatansever, 2019).

Yaşlı nüfusunda yaşanan artış, bu bireylerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal politikaların ve sosyal hizmetlerin etkili bir şekilde hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Sosyal hizmet disiplini, yaşlılara yönelik hizmetlerin planlanmasında ve uygulanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden daha yaratıcı ve etkili hizmetlerin sunulmasından sorumlu olacak sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılığa bakış açıları ve yaşlılara yönelik tutumları sunulacak hizmetlerin kalitesini belirleyici etkiye sahip olacaktır.

Bu çalışma, ön lisans ve lisans düzeyinde sosyal hizmet bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yaşlıların bakımlarına yönelik bakış açıları, yaşlılara yönelik ilgileri, tutumları ve bu tutumun belirleyici etkenlerini araştıran bir çalışma olarak alan yazına katkı sağlamayı hedeflenmektedir. Çalışmada ilk olarak yaşlılık, yaşlılıkla ilgili nitelermeler, değerler, kavramlar ve politikalar ile ilgili kavramsal çerçeveye değinilmiştir. Sonrasında çalışmanın yöntemine ve verilerin istatistiksel analizlerinden oluşan sonuçlara yer verilmiştir. Çalışma son olarak, sunulan bulgular çerçevesinde tartışma ve sonuç kısımları ile sonlandırılmıştır.

1. YAŞLILIK

Yaşlılık, üretim ilişkilerinin yeniden tasarlama sürecine kadar toplumsal bir değeri, bilgeliği, saygıyı, tecrübeyi ve gücü ifade etmekteyken günümüzde yaşlılara atfedilen bu değerler yok olmaya başlamış ve yaşlanma bir 'toplumsal veba' şeklinde anlamlandırılmıştır. Günümüzde toplumsal veba şeklinde örgütlenen yaşlanmanın bireysel düzeyde ortaya çıkaracağı kopma ve korkuyla nasıl baş edilebileceği önemli bir problem olarak durmaktadır. Küresel dünya, yaşlılığı toplumda yok sayarak, gençliği yaşlılığa göre yücelterek ve yaşlılığı tıbbileşme akışı içinde görerek, yaşlılığı dışlama ve yok etme yolunu tercih etmektedir (İpek, 2019). Yaşlanma ile ilgili çok fazla kalıp yargı bulunmaktadır. Bu kalıp yargılar, bireylerin yaşlandıkça birbirlerine daha benzer hale geldiği inancının yaygınlaşmasına, yaşlıların hoşgörüsüz, sabit fikirli veya tutucu olarak görülmesine, psikolojik, bilişsel ve fiziksel açıdan geride kaldıklarının ve toplumdan soyutlanmış bir biçimde yaşadıklarının düşünülmesine, kaçınılmaz bir şekilde hasta, bunalımlı, muhtaç, cinsiyetsiz, tüketen bireyler olmasına (Özateş Gelmez, 2019), bunak, tavır ve düşünce açısından katı, ahlak açısından eski moda olarak görülmesine neden olmaktadır (Butler, 1989).

Yaşa dayalı ayrımcılık, bireyin yaşını temel alarak bireye yönelik ayrımcı davranışlar ve tutumlardır. Yaşlılara ve gençlere yönelik yaş ayrımcılığı bulunmaktadır. Gençlere yönelik yaş ayrımcılığı, yaşlarından dolayı düşüncelerini ve fikirlerini önemsememek, tecrübe eksikliğine yönelik yetersizlik vurgusunda bulunmak; yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığı ise üretimden çekilmeleri ile birlikte topluma ekonomik ve sosyal bir yük olarak görülmeleri, sosyal güvenliğin maliyeti ve bakım sorunları konuları şeklindedir. Palmore'ye (1969) göre yaş ayrımcılığı, ileri yaştaki kişilere yönelik ön yargıyı, davranış ve tutumlar aracılığıyla ifade eden bir terimdir. Butler (1968), ilk olarak 1968 yılında yaş ayrımcılığı terimini kullanmış ve kişisel, kültürel ve yapısal olmak üzere üç düzeyden oluştuğunu belirtmiştir. Kişisel düzeyde, kişinin yaş ve yaşlanmaya ilişkin görüşü belirleyici olmakta ve bu görüş daha çok kişinin içinde yetiştiği, öğrendiği ve sosyalleştiği yaşlılığa ilişkin kabullerle ilgili olmaktadır. Kültürel düzeyde, kültürün yaşlıya bakış açısı, bu bakış açısının medyaya nasıl sunulduğu, yaş ve yaşlılıkla ilgili şakalar, espriler ve atıflar belirleyici olmaktadır. Yapısal düzeyde de, kurumların veya politikaların yaşlılara yönelik tasarlanmaması, hizmet sunulmaması veya yetersiz hizmetin sunulması, adil olmayan hizmetler ve politikalar (Can, Işık, Erenoğlu, Tambağ ve Halıcı, 2019; Buz, 2015; Kalaycı, Özbek Yazıcı, Özkul ve Helvacı, 2017).

Yaşlı ayrımcılığı yapılmasında, insanların ölüme karşı duydukları korku, cinselliğin ve bedensel güzelliğin çok önemsenmesi, üreticiliğe ve ekonomik verimliliğe önem verilmesi, yaşlıların her zaman huzurevi gibi kurum ve kuruluşlarda kalmalarının düşünülmesi gibi faktörler etkilidir. Yaşlı ayrımcılığı tutumları, çalışma yaşamında, aile yaşamında, sağlık bakım sisteminde, psikolojik değişimlerde, fizyolojik değişimlerde, cinsel yaşamda ve sosyal yaşamda görülmektedir (Tekin Kaya ve Örsal, 2018). Ayrıca yaşlılara karşı bilinçsiz ön yargılar, algılamalar, inançlar ve değerler yaşlılara yönelik olumsuz tutumların oluşmasında önemli faktörlerdir (Özdemir ve Bilgili, 2014). Araştırmalar gösteriyor ki, eğitimcilerin, danışmanların ve sağlık çalışanlarının yaşlılara karşı önyargılı olma olasılığı da benzerdir (Nelson, 2005).

Yaşlılık, kişinin kalıtımla getirdiği özelliklere, çevre koşullarına, beslenmesine ve kültürel etkilere göre erken veya geç, sorunlu veya daha az sorunlu olmaktadır (Şahin ve Erdem, 2017). Kişinin kalıtımla getirdiği ve sonradan sosyal çevresinde öğrendikleri özellikler bireylerin kişiliğinin oluşmasında önemli faktörlerdir. Kişilik yaşamın tüm dönemlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Kişilik, insanın geçtiği veya geçeceği diğer dönemlerde olduğu gibi yaşlanma döneminde de uyumun belirlenmesinde ve başarılı yaşlanmada çok önemli bir unsurdur. Biyolojik değişiklikler, bilişsel değişiklikler ve sosyal değişiklikler yaşlı bireyin hayatında önemli etkilere sahiptir. Yaşlının sağlığının bozulması, zihinsel problemler yaşaması ve toplumdan soyutlanma ve değersizlik hislerinin oluşması bu değişiklikler sonucu ortaya çıkmaktadır (Srivastava ve Das, 2013). Yaşlıların yaşadığı sorunlar, uzun bir süre görmezden gelindikten sonra, günümüzde birçok toplumda en temel problemlerden biri olarak görülmeye başlanmıştır. Yaşlılar, yüksek seviyede duygusal zorluklar ve fiziksel hastalıklar, yeterli olmayan barınma imkânları, toplumda anlamlı bir rol edinememe ve düşük statü gibi bir dizi kişisel ve toplumsal sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşlıların karşılaştığı sorunlar; düşük statü, erken emeklilik, sağlık sorunları ve sağlık hizmeti giderleri, ekonomik sorunlar, ailelerin ve arkadaşların kaybı, aktif çalışma yaşamından ayrılma, emeklilik döneminde yaşama uyumsuzluk, öğrenme kapasitesinde yetersizlikler, sosyal izolasyon, yalnızlık, rol ve statülerin kaybı veya değişmesi, yetersiz barınma, ulaşım, suç mağduru olma, dengesiz beslenme, depresyon ve diğer duygusal problemler, ebeveyn istismarı ve ölümdür (Zastrow, 2018; Danış ve Günay, 2019).

Aile kurumunda yaşanan dönüşümler, yaşam biçimlerinin ve çalışma koşullarının değişmesi sonucu, aile içerisinde söz sahibi ve belirli bir statüye sahip olan yaşlı bireylerin değişimlerden sonra aileye yük olarak görüldüğü ve aile kurumunun dışına itildiği belirlenmiştir (Türkan ve Sezer, 2017). Yaşlı bireylerin zihinsel ve sağlık sorunları ile birlikte eş ölümü, rollerde değişim, emekli olma, sosyo-kültürel koşullar, sosyal destek sistemlerinin azlığı, arkadaş eksikliği yaşaması, sınırlı bir sosyal etkileşimin olması bu bireylerin sosyal izolasyon ve yalnızlık

yaşamasına neden olmaktadır (Beneito-Montagut, Cassián-Yde and Begueria, 2018; Akbaş, Taşdemir Yiğitoğlu ve Çunkuş, 2020).

İleriki yaştaki yetişkinliği kaçınılmaz bir zihinsel ve fiziksel gerileme dönemi olarak tanımlamak yanlış bir algıdır. Bu durum yaşlıların ikinci sınıf yurttaş muamelesi görmesine neden olmaktadır (Zastrow, 2018). Bireyler yaşlandıkça, yaşadıkları değişimlerin imgeleri, anlamı ve önemi bu değişimlerin bulunduğu sosyal gerçeklik tarafından etkilenmektedir. Bu değişimler çerçevesinde yaşlanmak, yeni roller, yeni yaşam, yeni sorumluluklar, yeni ödevler ve yeni haklar elde etmek anlamına gelmektedir. Ancak bu yeni hakların elde edilmesi eski hakların yitirilmesi anlamına da gelmektedir (Danış ve Günay, 2019).

Yaşlanma hem zorluklar hem de fırsatlar sunmaktadır. Yaşlanma, birinci basamak sağlık hizmeti ve uzun süreli bakıma olan talebi artıracak, daha büyük ve daha iyi eğitilmiş bir işgücü gerektirecek, sosyal ve fiziksel ortamların daha yaş dostu hale getirilmesi gereksinimini artıracaktır. Bu değişen demografiye uyum sağlayan ve sağlıklı yaşlanmaya yatırım yapan toplumlar, insanların hem daha uzun hem de daha sağlıklı hayatlar yaşamasını ve toplumların kazançlarını toplamasını sağlayabilmektedir (WHO, 2020).

Yaşlılara yönelik Türkiye’de uygulanan politikalar genel olarak; emeklilik, sağlık, istihdam, konut, bakıcı aile ve toplum destek politikalarıdır (Korkut, 2019). Yaşlılık döneminde bireylerin geronteknolojik desteklerle yapılandırılmış ve konforlu bir şekilde planlanmış bir çevrede kaliteli bir yaşama sahip olmaları temel hedefler arasındadır. Yaşlıların yaşam kalitesini yükseltmek için ekonomik koşulların iyileştirilmesi, eğitim seviyesinin yüksek olması, sağlıklı bir yaşam, konforlu ve yaşlıya göre dizayn edilmiş bir konutta oturma, yaşlı dostu kentler, gereksinimlerin karşılanması, yaşlıyı anlama ve yaşlının içinde bulunduğu sorunlara karşı çevresindekilerde farkındalık oluşturmak önemlidir (Özmete, 2019).

Amerika Birleşik Devletleri’nde sosyal hizmet uzmanlarının yaşlılar için sunduğu hizmetler; aracılık hizmeti, vaka yönetimi ve bakım yönetimi hizmetleri, aktif destek, birey ve aile danışmanlığı, yaş danışmanlığı, yaşlı günlük bakım hizmetleri, kriz müdahalesi hizmetleri, yaşlı koruyucu aile hizmetleri, yaşlı koruyucu hizmetleri, destek ve terapi grupları, süreli bakım, ulaşım ve barınma desteği, hastane ve huzurevlerinde sosyal hizmet şeklindedir (Zastrow, 2018).

Bu çalışmada amaç, sosyal hizmet eğitimi gören öğrencilerin yaşlılara yönelik ilgilerinin, tutumlarının ve yaşlıların bakımına yönelik bakış açılarının belirlenmesidir. Yaşlılar, yaşlılık dönemi boyunca çeşitli problemler ile karşı karşıya kalmaktadır. Toplumun yaşlılara bakış açısı, sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumu, yaşlıların bakımına yönelik görüşleri, yaşlılara yönelik ilgileri ve yaşlılara yönelik tutuma etki eden faktörler çalışmanın problemlerini oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

Yapılan çalışmada betimsel ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya şuan bulunan bir durumu var olduğu biçimde betimlemeyi amaç edinen araştırma yaklaşımlarıdır. Diğer tarama modeli olan ilişkisel tarama modeli, iki ve daha fazla sayıda değişkenler arasındaki birlikte değişim varlığını ya da derecesini belirleyen araştırma modelidir (Karasar, 2015).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Türkiye’de ön lisans ve lisans düzeyinde sosyal hizmet öğrenimi gören öğrenciler oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada, nicel örneklem yöntemlerinden olan kolayda örnekleme seçilmiştir. Çalışmada, veri toplama süreci sonunda analizler 188 katılımcının anketi doğrultusunda yapılmıştır.

2.2. Verilerin Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmanın veri toplama aracı olarak anket hazırlanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde sosyo-demografik bilgiler, ikinci bölümde sosyal hizmet bölümüne ve yaşlılığa yönelik bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca ikinci bölümde yaşlılara yönelik tutum ve yaşlıların bakımına yönelik görüşleri kapsayan iki tane ölçek bulunmaktadır. Tutum ölçeği beş maddeden ve bakım ölçeği altı maddeden oluşmaktadır. Anket Google form üzerinde hazırlandıktan sonra link haline getirilip gerekli bilgilendirmelerden sonra sosyal hizmet bölümünde öğrenim gören öğrencilere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Ankete katılan öğrencilere ulaşan verilerin toplanması, hazırlanan anket formunun doldurulmasıyla, verilerin otomatik olarak kaydedilmesi biçiminde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Veri Analizi

Araştırmanın anket formunda bulunan sorular "SPSS 22" programıyla analiz edilmiştir. Otomatik olarak kaydedilen veriler önce Excel dosyasına daha sonra da gerekli kodlamalar sonucu SPSS programına aktarılmıştır. SPSS programında çalışmanın amacı çerçevesinde betimsel tablolar, ortalama, standart sapma, bağımsız örneklem t testi, anova, ki-kare testi ve regresyon gibi istatistiksel analizler yapılmıştır.

Yaşlılara yönelik tutum ve görüşler ölçeğinin cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,976 ve yaşlıların bakımına yönelik görüşler ölçeğinin cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,969 olarak hesaplanmıştır. Her iki ölçeğin de güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamına alınan sosyal hizmet öğrencilerinin dezavantajlı /risk altındaki yaşlılara yönelik tutumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet dağılımları

Gruplar	N	%
Kadın	162	86,2
Erkek	26	13,8
Toplam	188	100

Tablo 1’de araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin, cinsiyet dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin %86,2’sinin kadın, %13,8’inin ise erkek olduğu belirlenmiştir. Üniversitelerin sosyal hizmet bölümleri incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla sayı olarak çok daha fazla olmalarından dolayı kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre çalışmaya daha fazla katılım sağlamıştır. Çalışmaya katılan öğrenci sayısı 188 olup bazı sorulara tam katılımın sağlanmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Yaş dağılımı

Gruplar	N	%
18-19	52	27,7
20-21	76	40,4
22-23	38	20,2
24+	22	11,7
Toplam	188	100

Tablo 2’de araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin yaş dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin %27,7’sinin 18-19 yaş aralığında olduğu, %40,4’ünün 20-21 yaş aralığında olduğu, %20,2’sinin 22-23 yaş aralığında olduğu ve %11,7’sinin de 24+ yaş grubunda olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.10, minimum yaş 18, maksimum yaş ise 35 olarak belirlenmiştir. Çalışmaya ön lisans ve lisans öğrencileri katılım sağlamıştır. Ön lisans ve lisans bölümlerinde 1. ve 2.

sınıflardaki öğrencilerin yaşları benzer olduğu için en çok katılım 18-21 yaş aralığında olmuştur.

Tablo 3. Okunulan sınıf dağılımı

Gruplar	N	%
1. Sınıf	94	50,3
2. Sınıf	70	37,4
3. Sınıf	13	7,0
4. Sınıf	11	5,3
Toplam	187	100

Tablo 3'te araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin okudukları sınıfların dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin %50,3'ünün 1. sınıfta okuduğu, %37,4'ünün 2. sınıfta okuduğu, %7'sinin 3. sınıfta okuduğu ve %5,3'ünün de 4. sınıfta okuduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf ortalamaları 1.64, medyan ve mod ise 1'dir. Çalışmaya en çok katılan yaş grubu 18-21 aralığında olup bu yaş grupları daha çok 1. ve 2. sınıf öğrencileridir.

Tablo 4. Aile tipi

Gruplar	N	%
Geniş Aile	72	38,3
Çekirdek Aile	110	58,5
Tek Ebeveynli Aile	6	3,2
Toplam	188	100

Tablo 4'te araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin yaşadığı aile tipi dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin % 38,3'nün geniş aile, %58,5'nin çekirdek aile ve %3,2'sinin tek ebeveynli ailelere sahip olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de aile kurumunun değişmesinden kaynaklı, çekirdek aile oranı diğer aile tiplerine göre daha fazladır. Öğrencilerin büyük bir kısmının çekirdek aile tipinde yaşaması da buna örnektir.

Tablo 5. Sosyal hizmet bölümünü öncelikli tercih etme nedeni

Gruplar	N	%
Dezavantajlı/Risk altındaki bireylere yardım etmek	121	64,4
İş imkânları iyi olduğu için	13	6,9
Çevredeki bireylerin tavsiyesi üzerine	24	12,8
Puanın yetmesi	22	11,7
Diğer	7	3,7
Toplam	188	100

Tablo 5'te araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin, sosyal hizmet bölümünü öncelikli tercih etme nedeni dağılımlarına yer verilmiştir. Katılımcıların %64,4'ü dezavantajlı/ risk altındaki bireylere yardım etme isteğinden, %6,9'u sosyal hizmet bölümünün iş imkânları iyi olduğundan, %12,8'i çevresinde bulunan bireylerin tavsiyesinden, %11,7'sinin sosyal hizmet bölümüne puanının yetmesinden ve %3,7'sinin de diğer sebeplerden sosyal hizmet bölümünü tercih ettiği belirlenmiştir. Sosyal hizmet mesleğinin ilgi odağını oluşturan dezavantajlı/ risk altındaki bireylere yönelik çalışmaların, bu bölümü tercih etmek isteyen öğrenciler açısından belirleyici faktördür.

Tablo 6. Toplumun yaşlılara bakış açısı

Gruplar	N	%
Yaşlılar toplum için değerlidir ve saygı görmeliler	126	67
Yaşlılar tecrübe sahibidir ve topluma kılavuzluk ederler	51	27,1
Aile içi ilişkilerde sorunlara neden olurlar	5	2,7
Yaşlılar tüketici konumdadır ve toplum için yük oluşturmaktalar	6	3,2
Toplam	188	100

Tablo 6'da araştırmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin, toplumun yaşlılara bakış açısının nasıl olduğunu belirleyen dağılımlara yer verilmiştir. Katılımcıların %67'si yaşlıların toplum için değerli olduğu ve saygı görmeleri gerektiğini, %27'si yaşlıların tecrübe sahibi olduğu ve topluma kılavuzluk yaptığını, %2,7'si yaşlıların aile içi sorunlara neden olduğunu ve %3,2'si yaşlıların tüketici konumunda olduğu ve toplum için yük oluşturduğunu belirtmiştir. Bu veriler toplumun yaşlılara yönelik olumlu bir bakış içerisinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Yaşlılara yönelik tutum ve görüşler

M. No	Maddeler	X	SS
1	Yaşlıların toplum içerisindeki konumu güçlendirilmelidir	3,67	1,432
2	Yaşlılara yönelik her türlü ihmal, istismar ve şiddet ortadan kalkmalıdır	4,03	1,538
3	Çalışmak isteyen yaşlılara istihdam sağlanmalıdır	3,30	1,378
4	Yaşlı bireylere saygı gösterilmelidir	4,03	1,538
5	Yaşlılara yönelik sağlık, ekonomik, sosyal ve psikolojik destekler sağlanmalıdır	4,02	1,520
Toplam (Ortalama)		3,81	1,481

Tablo 7'de çalışmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları ve görüşlerini ölçen ölçeğe verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde (2,4,5) maddelerinin 4 puanın üstünde olduğu görülmektedir. Bu maddeler, yaşlılara saygı gösterilmesi, yaşlılara yönelik istismarın ortadan kaldırılması ve yaşlılara gerekli desteklerin sağlanması boyutunda olumlu ifadelerdir. Geriye kalan maddeler (1,3) 3-4 puan aralığında ve öğrencilerin bu maddelere verdikleri yanıtlar da olumlu yöndedir. Ölçeğe genel olarak bakıldığında öğrencilerin yaşlılara yönelik olumlu bir tutum içerisinde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Yaşlıların bakımına yönelik görüşler

M. No	Maddeler	X	SS
1	Yaşlıların beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmalıdır	3,77	1,436
2	Yaşlıların kazalardan korunması için çevrenin düzenlenmesi gerekmektedir	3,90	1,462
3	Yaşlıların yaşadıkları ev, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dizayn edilmelidir	3,89	1,440
4	Yaşlıların bakımı huzurevi, bakımevi vb. kuruluşlarda ve profesyonel meslek elamanları tarafından yapılmalıdır	3,21	1,432
5	Huzurevi, bakımevi vb. kuruluşların sayısı artmalı ve profesyonel meslek elemanları istihdam edilmelidir	3,65	1,492
6	Kamu kurumları dışında özel sektörün de yaşlılara yönelik daha fazla sorumluluk alması gerekmektedir	3,71	1,512
Toplam (Ortalama)		3,70	1,462

Tablo 8'de çalışmaya katılan sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlıların bakımına yönelik görüşlerini ölçen ölçeğe verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde tüm maddelerin (1,2,3,4,5,6) 3-4 puan aralığında olduğu saptanmıştır. Yaşlılara yönelik barınma ve çevresel düzenlemelerin yapılması ve devlet tarafından yaşlıların temel gereksinimlerinin karşılanması gerekliliği bildirilmiştir. Ayrıca mesleğin gerekliliğinden kaynaklı yaşlıların bakımının devlet kurumlarında ve özel kuruluşlarda da yapılabileceği düşüncesi saptanmıştır. Ölçeğe genel olarak bakıldığında öğrenciler, yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini belirtmiş ve öğrencilerin yaşlıların bakımı için kurum bakımına yönelik olumlu bir tutum içerisinde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9. Sosyal hizmet bölümünün dezavantajlı bireylere yönelik ilgiyi etkilemesi

Cinsiyet	Sosyal hizmet bölümüne yerleştikten sonra dezavantajlı / risk altındaki bireylere yönelik ilginiz arttı mı?					
	Evet		Hayır		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kadın	157	98,1	3	1,9	160	100

Erkek	23	88,5	3	11,5	26	100
Toplam	180	96,8	6	3,2	186	100.0

(p<0,05)

Tablo 9'da sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet bölümüne yerleştikten sonra dezavantajlı/ risk altındaki bireylere yönelik ilgilerini ölçmek amacıyla ki-kare testi uygulanmıştır. Çalışmaya katılan kadın öğrencilerin %98,1'i ve erkek öğrencilerin %88,5'i sosyal hizmet bölümüne yerleştikten sonra dezavantajlı bireylere yönelik ilgilerinin arttığını ifade etmiştir. Kadın ve erkek öğrencilerin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Tablo 10. Yaşlılara yönelik ilgi puanlaması

	Gruplar	N	X	Ss	t	p
Toplam (Tutum)	Kadın	162	8.11	1.710	,904	,474
	Erkek	26	7.76	1.839		

Tablo 10'da sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılara yönelik ilgilerini 0-10 puan arasında puanlanması istenmiştir. Yaşlılara yönelik ilgi puan ortalaması 8,06 ve standart sapması 1,727 olarak belirlenmiştir. Bu tabloda T testi uygulanmıştır. Cinsiyet ve yaşlılara yönelik ilgi karşılaştırılmıştır. Kadın öğrencilerin puan ortalaması 8.11, erkek öğrencilerin puan ortalaması 7.76'dır. İki cinsiyet grubu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak iki cinsiyet grubunun da yaşlılara yönelik ilgisi üst seviyelerdedir.

Tablo 11. Yaşlılara yönelik ilgi puanlaması

	Gruplar	N	X	Ss	F	p
Toplam (Tutum)	Geniş Aile	70	8,129	1,7850	,126	,882
	Çekirdek Aile	110	8,036	1,6915		
	Tek Ebeveynli Aile	6	8,333	2,0656		

Tablo 11'de aile tipi ile yaşlılara yönelik ilgi Anova testi ile değerlendirilmiştir. Yaşlılara yönelik ilgi puanı 0-10 arasındadır. Geniş aile tipinde yaşayan öğrencilerin puan ortalaması 8.129, çekirdek aile tipinde yaşayan öğrencilerin puan ortalaması 8.036 ve tek ebeveynli ailede yaşayan öğrencilerin puan ortalaması 8.333'dür. Gruplar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p > 0,05). Ancak yaşlıların da yaşadığı geniş aile tipinde yaşayan öğrencilerin, yaşlılara yönelik ilgisi daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 12. Yaşlılara yönelik kurumda çalışma isteği

Cinsiyet	Sosyal hizmet bölümü mezunu olduktan sonra yaşlılara yönelik bir kurumda çalışmak ister misiniz?					
	Evet		Hayır		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Kadın	141	87,6	20	12,4	161	100
Erkek	23	88,5	3	11,5	26	100
Toplam	164	87,7	23	12,3	187	100.0

Tablo 12'de sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet bölümü mezunu olduktan sonra yaşlılara yönelik bir kurumda çalışmak isteyip istemediklerini ölçmek amacıyla ki-kare testi uygulanmıştır. Çalışmaya katılan kadın öğrencilerin %87,6'sı ve erkek öğrencilerin %88,5'i sosyal hizmet bölümü mezunu olduktan sonra yaşlılara yönelik bir kurumda çalışmak istediklerini ifade etmiştir. Kadın ve erkek öğrencilerinin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p>0,05). Ancak hem kadın hem de erkek öğrencilerin büyük bir kısmı mezun olduktan sonra yaşlılara yönelik bir kurumda çalışmaya olumlu yaklaşmaktadır.

Tablo 13. Yaşlılara yönelik tutum ölçeği üzerine regresyon analizi

Değişkenler	β	SE	t	P
Yaş	,066	,034	1,917	,057
Gelir	1,911	,000	,356	,722
Kadın	,436	,270	1,616	,108
Çekirdek aile	,764	,198	3,858	,000**
Tek ebeveynli aile	1,114	,528	2,108	,037*
R ²		0.10		
N		188		

Notlar: Erkek ve geniş aile tipi referans gruplarıdır.

β standart olmayan katsayıları, SE standart hatayı belirtir.

*p<,05, **p<,001.

Tablo 13'te yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin (bağımlı değişken), çeşitli bağımsız değişkenler ile regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre, yaşlılara yönelik tutumları etkileyen faktörler arasında öğrencinin yaşı, ailenin geliri, cinsiyeti ve yaşadığı aile tipi yer almaktadır. Yapılan çalışmada çekirdek aile ve tek ebeveynli aile ile ölçek ortalaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ailenin aylık geliri, cinsiyet ve yaş değişkenleri ile ölçek ortalaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Değişkenler ile ölçek ortalaması arasında pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA

Sosyal hizmet bölümünde ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin yaşlılara yönelik ilgisi, tutumu ve yaşlıların bakımına yönelik görüşlerini belirleyebilmek için bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin perspektifinden toplumun yaşlılara bakış açısı sorgulanmıştır. İki tane olumlu ve iki tane olumsuz ifadeye yer verilmiştir. Öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda %67'si yaşlıların değerli ve saygıyı hak ettikleri, %27,1'i tecrübe sahibi oldukları ve kılavuzluk yapmaları gerektiğini, %2,7'si aile ilişkilerinde sorunlara neden olduğunu ve %3,2'si ise toplum için yük oluşturduğunu belirtmiştir. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yaşlılık en çok şefkat ve bilgelik kavramları ile nitelendirilmiştir (Yetiş ve Gürbüz, 2018; Can vd, 2019; Salman, Gülçek, Aylaz ve Polat, 2018; Danış ve Kara, 2017).

Sosyal hizmet bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü tercih etme oranına bakıldığında %64,4'ü dezavantajlı/ risk altındaki bireylere yardım etmek istediği için bu bölümü tercih ettiği ve %96,8'inin sosyal hizmet bölümüne başladıktan sonra dezavantajlı bireylere yönelik ilgilerinin arttığı bulunmuştur. Literatürde yapılan diğer çalışmalara bakıldığında öğrenciler sosyal hizmet bölümünün kendileri için uygun bir bölüm olduğunu gördükleri için daha çok tercih etmişlerdir. İnsanlara yardım etme isteğinden kaynaklı tercih etme oranının da yüksek olduğu görülmüştür (Işıksan, Erbay, Akçay ve Ege, 2016; Demirbilek vd, 2019). Bu sorunun bu çalışmada yer almasının nedeni, yaşlıların da dezavantajlı bireyler arasında yer alması ve öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü tercih etmede bu etmenin ne kadar etkili olduğu şeklindedir.

Alan yazın incelendiğinde cinsiyetin yaşlılara yönelik tutumu etkilediği belirlenmiştir (Altay ve Aydın, 2015; Ceylan ve Öksüz, 2015; Özütürker, 2019). Yaptığımız çalışmada cinsiyet ile yaşlılara yönelik tutum ve ilgi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05). Öğrencilerin yaşı ile yaşlılara yönelik tutum ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05). Ceylan ve Öksüz'ün yaptığı çalışmada yaş ile yaşlılara yönelik tutum ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, yapılan diğer çalışmalarda yaşı ile yaşlılara yönelik tutum etkilediği belirlenmiştir (Soyuer, Ünal, Güleser ve Elmalı, 2018; Salman, Gülçek, Aylaz ve Polat, 2018).

Sosyal hizmet öğrencilerinin yaşadığı aile tipi ile yaşlılara yönelik tutum arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Geniş ailede yaşayan öğrencilerinin yaşlılara yönelik

tutumu pozitif ve yaşlılara yönelik ilgisi de daha yüksektir. Bulgularımıza benzer sonuçlar, literatür çalışmalarında da görülmüştür (Ceylan ve Öksüz, 2015; Yılmaz ve Özkan, 2010; Şahin ve Demirel, 2018; Salman, 2018; Özütürker, 2019).

Öğrenciler tarafından yaşlılara yönelik barınma ve çevresel düzenlemelerin yapılması ve devlet tarafından yaşlıların temel gereksinimlerinin karşılanması gerekliliği bildirilmiştir. Mesleğin gerekliliğinden kaynaklı yaşlıların bakımının devlet kurumlarında ve özel kuruluşlarda da yapılabileceği düşüncesi saptanmıştır. Yaşlıların barınmasına yönelik kurgulanan ölçeğe genel olarak bakıldığında, öğrencilerin yaşlıların bakımı için kurum bakımına yönelik olumlu bir tutum içerisinde olduğu belirlenmiştir. Yaptığımız çalışmanın aksine, Yetiş ve Gürbüz'ün (2018) ve Danış vd. nin (2015) yaptığı çalışmalarda öğrencilerin kurum bakımına olumsuz yaklaştığı, yaşlıların kendi evlerinde veya çocuklarının evinde kalmaları gerekliliği belirtilmiştir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin, sosyal hizmet bölümünden mezun olduktan sonra yaşlılara yönelik bir kurumda çalışmak isteyenlerin oranı %87,7 olarak saptanmıştır. Aynı şekilde sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlı müracaatçılar ile çalışma isteğine yönelik çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlara erişilmiştir. Ceylan ve Öksüz'ün (2015) çalışmasında öğrencilerin %57'si ve Özütürker'in (2019) çalışmasında öğrencilerin %76,8'i yaşlı müracaatçılarla çalışmak istediğini belirtmiştir. Yapılan bu çalışmada, diğer çalışmalara göre öğrencilerin yaşlılara yönelik çalışma isteğinin daha üst seviyede olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizleri yapılmış ve öğrencilerin yaşlılara yönelik ilgileri, yaşlılara yönelik tutumları ve yaşlıların bakımına yönelik bakış açıları belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırma bulgularından:

- Öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü öncelikli olarak tercih etme nedeni, dezavantajlı bireylere yardım etmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Dezavantajlı gruplardan birini de yaşlılar oluşturmaktadır. Bu durumda sosyal hizmet öğrencilerinin dezavantajlı yaşlılara yardım etmek istediği görülmektedir. Yaşlıların ihtiyaçları ve karşı karşıya kaldıkları psikolojik, sağlık ve sosyal sorunları konusunda, özellikle yaşlı alanında çalışan ve bu alanda çalışacak, bireylerin bilgilendirilmesi, farkındalıklarının artırılması, müfredatta yaşlılığa yönelik ders sayısının artırılması önemli olacaktır.
- Sosyal hizmet öğrencilerinin gözünden toplumun yaşlılara bakış açısı yaşlıların değerli olması, saygı görmeleri, tecrübe sahibi olmaları ve topluma kılavuzluk yapmaları şeklindedir. Öğrenciler, yaşlıların toplum içindeki saygınlıklarını koruduklarını belirtmiştir. Bu saygınlığın toplum içerisinde devam ettirilmesi ve yaşlı istismarının önüne geçilmesi önemlidir. Bu konuda topluma ve özellikle yaşlılar ile birlikte yaşayan kişilere yönelik eğitimlerin verilmesi, yaşlılar ile empati yapabilme becerilerinin kazandırılması gerekmektedir.
- Öğrencilerin yaşlılara yönelik ilgisi de üst seviyededir. Kadınların erkeklere oranla yaşlılara daha ilgili olduğu ancak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin yaşlılara yönelik ilgilerini sürekli üst seviyede tutacak uygulamaların (staj, film, yaşlılara yönelik kurum ziyaretleri) yapılması önerilmektedir.
- Öğrenciler yaşlılara yönelik olumlu bir tutum içerisinde. Sosyal hizmet disiplini yaşlılığa yönelik verdiği derslerde bu durumu pekiştirmektedir. Yaşlılara verilen değer ve gösterilen saygı, yaşlılara yönelik tutumun da olumlu olmasını etkilemektedir. Bu yüzden yaşlıların toplumumuzda bu saygıyı ve değeri kaybetmemeleri ve var olan statülerini devam ettirmeleri için gerekli politikalar uygulanmalıdır.

- Öğrenciler, yaşlıların bakımı için kurum bakımına yönelik olumlu bir tutum içerisindedir. Sosyal hizmet disiplininin alanına giren yaşlı bakımı ve bakım için gerekli kurum ve kuruluşların sayısı ve niteliğinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca bu kurumlarda profesyonel meslek elemanlarının istihdamı daha fazla sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, E., Taşdemir Yiğitoğlu, G. ve Çunkuş, N. (2020). Yaşlılıkta sosyal izolasyon ve yalnızlık. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 15(26), 4540-4562
- Altay B. ve Aydın T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12(1), 11-18
- Ardahan, M. (2010). Yaşlılık ve huzurevi. *Aile ve Toplum*. 5(20), 25-32.
- Beneito-Montagut, R., Cassián-Yde, N. and Begueria, A. (2018). What do we know about the relationship between internet-mediated interaction and social isolation and loneliness in later life?. *Quality in Ageing and Older Adults*. 19(1), 14-30
- Butler, R. N. (1989). Dispelling ageism: the cross-cutting intervention. *American Academy of Political and Social Sciences*, 503(1), 138-147
- Buz, S. (2015). Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(53), 268-278
- Can, R., Işık, M.T., Erenoğlu, R., Tambağ, H. ve Halıdı, G. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu yaşlı bakımı bölümünde okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Biyoetik Dergisi*. 6(1), 13-25
- Ceylan, H., ve Öksüz, M. (2015). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 459-466.
- Danış, M.Z. ve Günay, G. (2019). Yaşlılık döneminde karşılaşılan psikososyal sorunlar. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.). *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet içinde* (43-66 ss.). Ankara: Nika Yayınevi
- Danış, M.Z. ve Kara, H.Z. (2017). Üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylere ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*. 3(2), 221-233.
- Demirbilek, M., Şenol, T., Tutak, M., Hoşça, E., Yıldırım, A. ve Şahin, Ö. (2019). Lise son sınıf öğrencilerinin sosyal hizmet mesleğine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 27(3), 993-1003.
- Işıkhani, V., Erbay, E., Akçay, S. ve Ege, A. (2016). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin mezuniyet sonrası gelecek planları: Ankara, Başkent ve Hacettepe üniversitesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27 (1), 7-24.
- İpek, M. (2019). Küreselleşme neoliberal politikalar ve değişen yaşlılık algısı. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.). *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet içinde* (189-210 ss.). Ankara: Nika Yayınevi
- Kalaycı, I., Özbek Yazıcı, S., Özkul, M. ve Helvacı, G. (2017). Sağlık çalışanları ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları: sistematik derleme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2(1), 21-30
- Karasar, N. (2015). Bilimsel araştırma yöntemi. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Korkut, G. (2019). Yaşlılık ve yaşlılara yönelik sosyal politikalar. U. Yanardağ ve M. Zubaroglu Yanardağ (Ed.). *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet içinde* (147-170 ss.). Ankara: Nika Yayınevi
- Nelson, T.D. (2005). Ageism: prejudice against our feared future self. *Journal of Social Issues*, 61(2), 207-221
- Özateş Gelmez, Ö.S. (2019). Sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin kalıpyargıları: keşif ve dönüşüm. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 22(1), 157-188

- Özdemir, Ö. ve Bilgili, N. (2014). Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Dergisi* 56 (128-131)
- Özmete, E. (2019). Yeni yüzyılda yaşlanma için gündem: temel kavramlar ve yaklaşımlar. U. Yanardağ ve M. Zubaroğlu Yanardağ (Ed.). *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet içinde* (11-29 ss.). Ankara: Nika Yayınevi
- Özmete, E. ve Hussein, S. (2017). Türkiye’de yaşlı bakım hizmetleri raporu: Avrupa’dan en iyi uygulama örnekleri ve Türkiye için bir model tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi.
- Özütürker, S. (2019). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlılığa bakışı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 12(2), 107-112
- Pehlivan, S. ve Vatansever, N. (2019). Hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 45(1), 47-53
- Salman, M., Gülçek, E., Aylaz, R. ve Polat, F. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(2), 1-7.
- Soyuer, F., Ünalın, D., Güleser, N., ve Elmalı, F. (2010). Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişikliklerle ilişkisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 20-25.
- Srivastava, K. and Das, R.C. (2013). Personality pathways of successful ageing. *Industrial Psychiatry Journal*. 22(1), 1-3
- Şahin, H. ve Erdem, Y. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 175-188
- Şahin, H., ve Demirel, B. (2018). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(59), 1114-1120.
- Şeker, A. ve Kurt, G. (2018). Bir sosyal politika alanı olarak yaşlılık ve sosyal hizmet uygulamaları. *Nüfusbilim Dergisi*. 40 (7-30).
- Tekin Kaya, N. ve Örsal, Ö. (2018). Sosyal bir sorun: yaşlı ayrımcılığı. *Social Sciences Studies Journal*. 4(16), 1350-1355
- Türkan, M. ve Sezer, S. (2017). Yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlar: Muğla örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4(4), 35-57
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). İstatistiklerle yaşlılar, 2019. Erişim Adresi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2019-33712> Erişim Tarihi 24.12.2020
- WHO. (2020). World Health Organization. Health Topics/Ageing. Erişim Adresi https://www.who.int/health-topics/ageing#tab=tab_1 Erişim Tarihi 23.12.2020
- Yetiş, G. ve Gürbüz, P. (2018). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlılık kavramı ve yaşlılar hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*. 11(1), 26-33.
- Yılmaz, E., ve Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2, 35-53.
- Zastrow, C. (2018). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev. Ed. D.B. Çiftçi). (5. Baskı). Ankara: Nika Yayınevi. (Orijinal Yayın Tarihi 2010)